

DE NATIONALE FORHOLD PAA NORDALS I MIN UNGDOM

AF

NIS NISSEN

SPAREKASSEDIREKTØR, NORDBORG

★

De Mænd der stod som Førere for Danskheden i Als Nørreherred i min Ungdomstid havde alle oplevet Nederlaget i 1864, Udvisning af danske Embedsmænd og de unges Udvandring for at undgaa prøjsisk Militærtjeneste. Det var Minderne fra 1848 og Tiden mellem Krigene man levede paa, sammen med Troen paa og Haabet om en Genforening. Tysklands Sejer over Frankrig i 1870 og de danske Stemmetals Nedgang fra Valg til Valg stillede deres Haab paa en haard Prøve. Modgangen kuede dog ikke deres Mod og deres Fortrøstning til Fremtiden. Det var en Oplevelse for os unge at kunne overvære og deltage i de Sammenkomster man havde dengang i den herværende selskabelige Forening „Konkordia“ hvor Mænd som Gdr. F. C. Hansen, J. H. Smidemand, Stolbro, Johannes Moldt, Købmændene Thomas With, N. C. Fangel, Nørborg og flere andre førte Ordet, manede til Troskab mod Fortiden og begejstret forsikrede os om Sejer for Danskhedens Sag. Her lærte man at synge de danske Sange man ikke kendte hjemmefra. Af de nævnte Mænds Hustruer var Fruerne Doris Hansen og Louise With særlig dygtige til at fremelske den gode danske Sang. Haab og Længsler gaves fuldtonende Udtryk i Sange som „I alle de Riger og Lande“, „Unge Gjenbyrds Liv i Norden“, „Vort Modersmaal er dejligt“, „Moders Navn er en himmelsk Lyd“, „Blev nu til Spot“, „Længe var Nordens“ o. fl. a.

De senere saa almindelige folkelige Foredragsmøder var ukendte.

Der afholdtes heller ikke politiske Møder. Agitationen forud for Valgene øvedes ved personlig Paavirkning og heri var F. C. Hansen („Frits Hansen“) den dygtigste og mest ihærdige af Alle. Han kørte i Valgtiden Nørre Herred igennem fra By til By, satte Mod i de svage, ængstelige Danske og tog ogsaa Hjemmetyskerne under Behandling. Han havde i saa Henseende et Gaa-paa-Mod der søgte sin Lige. Naar der skulde forhandles om Kandidatspørgsmaal ved Rigs- og Landdagsvalg paa Møder i Aabenraa, Haderslev og Vojens, stod han

som Repræsentant for Egnen i Tilslutning til Lassen, Lysabild, Reimers og Moldt, Sønderborg.

Af kongerigske Dagblade kom der kun ganske faa Eksemplarer af Plougs „Fædrelandet“ og „Berlingske Tidende“ herover. Paa Landet holdt man „Dybbølposten“ og „Flensborg Avis“, hvortil senere kom „Hejmdal“. Dybbølpostens Redaktør Joh. Moldt var født og havde tilbragt sin Ungdoms- og første Manddomstid her som Fuldmægtig paa Amtsstuen under Amtsforvalter von Gähler. Efter 1864 blev der fra tyske Myndigheders Side under Haanden gjort Forsøg paa at overtale ham til at gaa i prøjsisk Statstjeneste hvad han afslog. I flere Aar herefter boede han sammen med sin gamle Moder, der var Enke, tjente den danske Befolkning med gode Raad og Hjælp i politiske og juridiske Anliggender, var Formand for Nørborg Sparekasse 1870—1875 da han kaldtes til Sønderborg som Redaktør Pingel's Afløser ved Dybbølposten.

Den danske Højskole fandt sent Tilslutning paa Nordals i Forhold til Sundevad. Den i 1844 i Rødding oprettede Højskole havde kun een Elev her fra Egnen, senere blev nogle ganske faa Elever paa Askov Højskole, af disse fik kun Hans Smidemand Stolbro, der vendte tilbage og overtog Fødegaarden, Betydning for Danskheden.

Med afdøde Gaardejer Peter Grau fra Pøl — en Fætter til den landskendte Peter Grau sammesteds — der som 17-aarig udvandrede til Danmark og blev Elev paa Ryslinge Højskole, knyttedes der en varig Forbindelse med denne Skole og Egnens Ungdom hvor en Række flinke Karle og Piger blev Elever og derfra vendte tilbage til Hjemegnen. Senere sluttede sig hertil talrige Efterskolebesøg i Vester Vedsted, Skibelund og Hejls af et yngre Slægtled. Højskolen og Efterskolen blev en uvurderlig Støtte for Danskheden. Med Afholdelsen af folkelige Foredrag lagdes der ud den 23. Novbr. 1884 ved et Møde i mit Hjem med Rs. Thomsen, Broager — senere Frimenighedspræst i Haderslev — som Taler. I Begyndelsen af 1885 knyttedes der Forbindelse med H. P. Hanssen, der dengang tjente hjemme paa Nørremølle. Jeg havde med største Interesse læst hans Artikler „Fra Hjemmetyskeriets Verden“ undertegnet „En Bondeknøs“ i „Dybbølposten“ Aaret forud og Søndag den 1. Febr. 1885 fulgte jeg Indbydelsen til vort første Møde i hans Hjem, der førte til gensidige Besøg, en flittig Brevveksling og et Venskab der har staaet sin Prøve gennem de mange Aar og havt stor Betydning for mig. Det var den fælles Interesse for Danskhedens Fremgang der førte os sammen. Paa Sundevad samledes man dengang til Foredragsmøder i Nybøl Kro hvor afdøde Gdr. Andreas Andresen Skjellemark og H. P. Hanssen optraadte som Indbydere. Ogsaa i Bovlund

blev der paa den Tid arbejdet med folkelige Foredrag. Gennem H. P. Hanssen, der havde Forbindelse med Mændene dør — L. B. Poulsen, Bunde Refslund den ældre o. fl. — fik vi Raad og Vejledning for Arbejdet paa Als.

Et Forsøg paa Afholdelsen af et offentlig Foredragsmøde med Højskolelærer Holger Begtrup, Askov, som Taler, hvortil der blev indvarslet den 2. Marts 1885 i Byens danske Gæstgivergaard blev der nægtet Tilladelse til af Amtsfors-stander P. Klinker. Kun en prøjsisk Undersaat kunde det tillades at holde Foredrag. Da R. Thomsen Broager stillede sig til Raadighed men maatte sende telegrafisk Afbud i sidste Øjeblik paa Grund af Sygdom og der ikke var Tid til at aflyse Mødet, blev Gæstgiveren anmodet om at meddele de mødte, at Afholdelsen vilde foregaa i mit Hjem. Vor største Stue fyldtes af Tilhørere. Begtrup fik godt begyndt paa et Foredrag om Ansgar, da Mødet blev forstyrret af en indtrædende Gendarm, der forlangte Oplysninger først af mig siden af Begtrup. Sidstnævnte forklarede at han talte om Ansgar „den Tysker der bragte Kristen-dommen til Danmark“. Gendarmen fjernede sig derefter men mødte kort efter igen sammen med selve Amtsforsstanderen og denne raabte med heftig Stemme og paa Tysk: „I Kongens Navn befaler jeg Dem øjeblikkelig at forlade Lokalet“. — Saaledes endte dette Møde. Begtrup skyndte sig næste Morgen tilbage til Askov for at undgaa en Udvisning og jeg fik kort efter en Bøde paa 40 Mark.

Sagen var dog ikke skrinlagt hermed. Aaret efter oprettedes Foredragsfore-ningen for Nørborg og Omegn. Afd. Gdr. Erik Eriksen Oksbøl overtog Hvervet som Formand mens jeg virkede som Sekretær og Kasserer. Foreningen holdt sit første Møde Søndag d. 21. Fbr. 1886 med et Foredrag om Dronning Mar-grethe og de holstenske Grever af Redaktionssekretær Rossen Flensborg.

Mellem de senere Talere paa Foreningens Møder var bl. a. Højskolelærer P. Andresen Ryslinge, der som født i Ullerup havde bevaret sin prøjsiske Statsborgerret, A. C. C. Holdt, Flensborg, Skrumsager, Chr. Lund, Dyrslæge Gram, Københoved, L. B. Poulsen Bovlund, H. P. Hanssen.

Sidstnævnte holdt d. 23. Maj 1886 Foredrag om Digteren Johannes Ewald — hans første offentlige Optræden som Taler herhjemme.

Han optraadte i disse Ungdomsaar med en Kækhed, Begejstring og strøm-mende Veltalenhed vi ikke kendte Sidestykke til, der betog os alle og varslede om en rig Fremtid for vor Folkesag med ham som Mærkesmand og Fører.
